

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทนี้ว่าด้วยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีสาระสำคัญประกอบด้วย การบริการ การศึกษา และการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชน ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ขอบข่ายของงานความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อันประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริการแก่ชุมชน การร่วมกิจกรรมของชุมชน การให้ชุมชนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น พร้อมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะได้กล่าวตามลำดับ ดังนี้

2.1 การบริหารการศึกษาและการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

Good (1973) ได้บันทึกไว้ว่า การบริหารการศึกษา เป็นการวินิจฉัยสั่งการ สั่งการ การควบคุมและการจัดการเกี่ยวกับงานของโรงเรียน สมบูรณ์ พรรณานพ (2521) ชี้ให้เห็นว่า การบริหารการศึกษา เป็นการดำเนินการต่าง ๆ ของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความมั่งคั่งในด้านต่าง ๆ และมีความเหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ส่วน เมธี ปิณฑานนท์ (2525) ให้ทัศนะว่า การบริหารการศึกษา เป็นทั้งการใช้ศาสตร์ และศิลป์ในการดำเนินการ หรือให้บริการ ด้านการปกครอง การเรียนการสอน และด้านการปรับปรุงแก้ไข เกี่ยวกับกิจการการศึกษา เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สำหรับ นพพงษ์ บุญจิตราตุลย์ (2525) ได้ให้นิยามว่าหมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกด้าน เพื่อให้มีค่านิยมตรงกับความต้องการของสังคม อีรวุฒิ ประทุมณพรัตน์ และคนอื่น ๆ (2529) ร่วมกันอธิบายว่า การบริหารการศึกษา คือกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมกันกระทำเพื่อพัฒนาผู้เรียน หรือเยาวชนให้เจริญเติบโตทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม การดำเนินงานจะต้องใช้ทรัพยากรการบริหาร คือ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จึงสรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา คือ กิจกรรมการดำเนินการต่าง ๆ ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้แก่ การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมและการจัดการเกี่ยวกับงานอื่น ๆ ของโรงเรียน เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชนและประชาชนให้เป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม

การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนเป็นหน่วยงานที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นหน่วยงานที่นโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาลงสู่ภาคปฏิบัติ ผลการจัดการศึกษาจะเป็นเช่นใดนั้นย่อมเกิดขึ้นที่โรงเรียน

วิจิตร วรุตบางกูร (2520) ได้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ จัดให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชน และผู้สนใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความรู้ความสามารถ เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และประเทศชาติ และ สมบูรณ์ พรหมภาพ (2521) ให้ทัศนะว่า โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการแก่สมาชิกของสังคมโรงเรียนจึงมีบทบาทและหน้าที่โดยตรงที่ต้องดำเนินงานต่าง ๆ ด้วยกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เพื่อให้สมาชิกของสังคมได้มีความเจริญงอกงามทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล ส่วน สมศักดิ์ ศรีมานินธุ์ (2524) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า การบริหารโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียน หรือหัวหน้าสถานศึกษาใช้อำนาจหน้าที่ของตน โดยอาศัยกฎระเบียบ และคำสั่งกับอำนาจจากความตึงเครียดที่มีในตัว ไปจัดองค์ประกอบในการบริหารให้สามารถทำงานให้ประสานสัมพันธ์กัน เพื่อให้การจัดการศึกษาในโรงเรียนมีประสิทธิภาพ พันธ์ ทับนาคินทร์ (2524) ได้ให้แนวคิดว่าการบริหารโรงเรียนแตกต่างจากการบริหารธุรกิจ กล่าวคือ ผลงานธุรกิจคือกำไร ส่วนผลที่ได้จากการบริหารโรงเรียน คือ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพขึ้น และ หวน ฟิลิอันส์ (2528) กล่าวว่าโดยสรุปว่า การบริหารโรงเรียนเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมซึ่ง ธีรภูมิ ประทุมณพรัตน์ และคนอื่น ๆ (2529) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารโรงเรียนมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การให้การศึกษากับเด็ก เยาวชน หรือผู้เรียน คือทำให้เด็กและเยาวชน หรือผู้เรียนได้รับประสบการณ์ และพัฒนาการทุก ๆ ด้านอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ที่พึงปรารถนา

2.2 การกิจของโรงเรียนประถมศึกษา

การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดซึ่งขึ้นตรงต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แบ่งงานหรือภารกิจของโรงเรียนออกเป็น 6 งาน ดังนี้

- 1) งานวิชาการ
- 2) งานบุคลากร
- 3) งานกิจการนักเรียน
- 4) งานธุรการและการเงิน
- 5) งานอาคารสถานที่
- 6) งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ในบรรดางานทั้ง 6 งานนั้น งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2529)

1) งานวิชาการ ประกอบด้วย

- (1) การนำหลักสูตรไปใช้
- (2) การจัดการเรียนการสอน
- (3) การจัดวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน
- (4) การส่งเสริมการสอน
- (5) การวัดและประเมินผล
- (6) การดำเนินงานเกี่ยวกับห้องสมุด
- (7) การนิเทศการศึกษา
- (8) การวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินการ
- (9) การประชุมอบรมทางวิชาการ

2) งานบุคลากร ประกอบด้วย

- (1) การวางแผนบุคลากร เพื่อแสดงความต้องการบุคลากร
- (2) การเตรียมบุคลากร ได้แก่ การพิจารณาจัดคนเข้าทำงาน และการประเมินผลบุคลากร
- (3) การพัฒนาและการธำรงรักษาบุคลากร

3) งานกิจการนักเรียน ประกอบด้วย

- (1) การล้มนักเรียน
- (2) การรับเด็กเข้าเรียน
- (3) การลงทะเบียนนักเรียน
- (4) การแบ่งกลุ่ม แบ่งชั้นนักเรียน
- (5) การปฐมนิเทศ
- (6) การรายงานเกี่ยวกับนักเรียน
- (7) การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน
- (8) การย้ายและการจำหน่ายนักเรียน
- (9) การทำทะเบียนสะสมเก็บหลักฐานและประวัตินักเรียน
- (10) การจัดกิจกรรมนักเรียน
- (11) การจัดบริการแนะแนว
- (12) การจัดบริการเกี่ยวกับสุขภาพ
- (13) การจัดสวัสดิการต่าง ๆ
- (14) การดูแลความเจริญก้าวหน้าของเด็ก
- (15) การช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางด้านการเรียนและด้านอื่น ๆ
- (16) การวิจัย ประเมินผล และติดตามผลนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว

4) งานธุรการและการเงิน ประกอบด้วย

- (1) งานสารบรรณ
- (2) การดำเนินงานทั่วไปของโรงเรียน ตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
- (3) จัดทำ คำนวณ ดูแลงานเอกสาร และหลักฐานต่าง ๆ เช่น สมุด หมายเหตุ รายวัน ทะเบียนครู ทะเบียนนักเรียน บัญชีเรียกชื่อ สถิติต่าง ๆ
- (4) การปฏิบัติเกี่ยวกับการเงิน หนี้สิน ทรัพย์สินของโรงเรียน

5) งานอาคารสถานที่ ประกอบด้วย

- (1) การจัดสำนักงาน ห้องธุรการ ห้องพักครู ห้องพยาบาล ห้องประชุมและห้องอื่น ๆ
- (2) ดูแลรักษาและปรับปรุงอาคารสถานที่ อุปกรณ์ประจำโรงเรียนให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย

6) งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประกอบด้วย

(1) การให้ความร่วมมือกับชุมชน เช่น

- ให้ความรู้ ความคิด และคำแนะนำแก่สมาชิกของชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น
- ให้อุศลาภในฐานะเป็นศูนย์กลางประกอบกิจกรรมชุมชนแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม เช่น งานเทศกาลประจำปี งานทางศาสนา
- ให้อิมวัสตุครุภัณฑ์เพื่อใช้ในการงานที่เป็นส่วนรวม
- ให้อิมสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรม
- ให้บริการแก่สมาชิกในชุมชน เช่น ห้องสมุด สหกรณ์โรงเรียน
- ให้อุศลาภได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนทั้งด้านกำลังความคิดและกำลังกาย
- ให้อเนกความคิดใหม่ตามระดับความรู้ ความต้องการ และความสามารถของสมาชิกในชุมชน
- ให้ความรู้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับ

(2) การรับความช่วยเหลือจากชุมชน

- ให้อสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน โดยเป็นกรรมการศึกษา
- เชิญสมาชิกในชุมชนมาเป็นวิทยากรสอนวิชาชีพระต่าง ๆ
- นักเรียนมักปฏิบัติงานบ้านที่บ้านของสมาชิกในชุมชน
- ให้อสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างของโรงเรียน

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529)

ในการปฏิบัติงานทั้ง 6 งาน ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้กระบวนการบริหารทักษะ และคุณธรรมสำหรับผู้บริหาร ในการบริหารโรงเรียนเพื่อให้องานบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยดี

จากงานทั้ง 6 งานนี้การดำเนินการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นับว่ามีความสำคัญต่อการบริหารงานโรงเรียนเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากงานความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะนำมาซึ่งการสนับสนุนจากชุมชนตลอดจนวัสดุอุปกรณ์และกำลังงานจากชุมชน เข้ามาช่วยเหลืองานต่าง ๆ ของโรงเรียนซึ่งจะส่งผลให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จในด้านการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ที่ทำหน้าที่หลักในการให้การศึกษารวมอย่างเป็นระบบแก่เด็ก เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคมโรงเรียนจะทำหน้าที่ให้การศึกษาก่อนแก่เด็กได้ครบทุกสิ่งทุกอย่างนั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ เรายอมรับกันว่าการศึกษา คือ การจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก ประสบการณ์ที่เด็กควรได้รับมีอยู่มากเฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น ยังมีอยู่ในที่อื่น ๆ ในชุมชนอีกมาก ชุมชนจึงมีส่วนให้ประสบการณ์ที่เป็นรากฐานทางขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม และเจตคติแก่เด็ก ดังนั้นโรงเรียนจะต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนให้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ตรงตามความต้องการของชุมชน และเหมาะสมกับสภาพทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม ทั้งยังเป็นการถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตย ที่ให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอีกด้วย โดยถือว่าโรงเรียนเป็นของประชาชน จัดดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชน โรงเรียนจึงต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับชุมชน และหาประโยชน์ให้กับชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็เปิดโอกาสให้ชุมชน เข้ามามีส่วนช่วยพัฒนากิจกรรมของโรงเรียนด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง

กระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนเข้าใจการดำเนินงาน และความต้องการของโรงเรียน ในขณะเดียวกันก็จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา ผู้ปกครอง และผู้เสียภาษีอื่น ๆ ตัดสินใจถูกต้องการให้โรงเรียนพัฒนาเด็กอย่างไร

ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สุพิชญา อีระกุล (2522) ให้ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การบริหารโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน การร่วมกันกำหนดความมุ่งหมาย และนโยบายของโรงเรียน ตลอดจน การร่วมมือพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนเพื่อชุมชน หรืออาจสรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง วิธีการหรือหนทางที่โรงเรียนใช้ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในเขตนั้น

ความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้ได้ผลดีที่สุด และให้ผลที่ได้จากการศึกษานั้นเป็นประโยชน์ต่อชุมชนด้วย ได้มีผู้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ ดังนี้

Merle R. Sumpston (1966) ได้กำหนดความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 10 ประการ ดังนี้

- 1) เสนอรายงานให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับกิจการและข่าวสารของโรงเรียน
- 2) รับทราบข่าวความเคลื่อนไหวจากภายนอก เพื่อประโยชน์ของโรงเรียน
- 3) ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา และเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ที่จะต้องสนใจต่อการศึกษาของท้องถิ่น
- 4) ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียน
- 5) ส่งเสริมให้ประชาชนหรือชุมชน เข้ามามีบทบาทในการวางแผนเป้าหมายของการศึกษา และการพัฒนาการเรียนการสอน
- 6) สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้านกับโรงเรียน และชุมชนหรือท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ให้เกิดขึ้น โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์ประชาคม ศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรม
- 7) เสนอความรู้ ความก้าวหน้า และแนวโน้มใหม่ ทางการศึกษาแก่ชุมชน
- 8) ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันอื่น ๆ ในสังคม
- 9) เพื่อเป็นหนทางในการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนจากชุมชน
- 10) เพื่อเป็นการแก้ไขข้อข้องใจ และสิ่งที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจโรงเรียนผิด ๆ ช่วยทำให้ประชาชนมองโรงเรียนในแง่ดี ด้วยความซื่อสัตย์ และนิยมยกย่อง

วิไลวรรณ วิทย์โรจน์ (2525) ได้กำหนดความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 10 ประการ เช่นกัน คือ

- 1) เพื่อรายงานให้ชุมชนได้ทราบเกี่ยวกับกิจการและการดำเนินงานของโรงเรียนทุก ๆ ประการ
- 2) เพื่อจะได้ทราบว่าชุมชนมีความรู้สึกต่อโรงเรียนอย่างไร ต้องการให้โรงเรียนดำเนินการในรูปไหน

3) เพื่อส่งเสริมสัมพันธภาพการร่วมมืออย่างแท้จริงของชุมชนกับโรงเรียนในการพัฒนาชีวิตและสังคม

4) เพื่อสร้างความเชื่อถือไว้วางใจของชุมชนที่มีต่อบุคลากรทางการศึกษาและบริการของโรงเรียน

5) เพื่อรับทราบข่าวสารการเคลื่อนไหวจากภายนอก เพื่อประโยชน์ของโรงเรียน

6) เพื่อหาทางให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการทางการศึกษาทั้งทางด้านการเงิน วัสดุ แรงงาน และกำลังใจ

7) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ทุกคนต้องให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

8) เพื่อส่งเสริมให้ครูกับผู้บริหารมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ของการเรียนการสอนทั้งทางโรงเรียนและที่บ้าน

9) เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง ประชาคม การศึกษา และวัฒนธรรม

10) เพื่อแก้ไขข้อข้องใจ และสิ่งที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจโรงเรียนผิด ๆ ช่วยให้ประชาชนมองโรงเรียนในแง่ดี มองครู และนักเรียนด้วยความเชื่อถือนิยมนกข่ง

สุพิชญา อีรกุล (2522) ได้กล่าวถึง ความมุ่งหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้พอสรุปได้ ดังนี้

1) เพื่อสร้างเสริมสัมพันธภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2) เพื่อสร้างเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชน

3) เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน

4) เพื่อเห็นคุณค่าและรักษาวัฒนธรรมของชุมชน

5) เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างบ้านกับโรงเรียน

ม.ร.ว. สมพร สุกตัญญู (2522) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 5 ประการ ดังนี้

1) เพื่อทราบพื้นฐานที่แท้จริงของนักเรียนจากผู้บริหาร เพื่อจะได้ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพื้นฐานและความต้องการของนักเรียน

- 2) เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้ประชาชนหันมาสนใจและช่วยเหลือโรงเรียนทั้งทางด้านวิชาการและทุนทรัพย์
- 3) เพื่อให้ใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนให้เกิดประโยชน์
- 4) เพื่อให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการให้บริการของโรงเรียนทั้งวัสดุสถานที่ และความสะดวกต่าง ๆ
- 5) เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในการจัดการศึกษาให้เป็นเรื่องของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

ความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจากผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วข้างต้น พอสรุปเป็น เรื่องสำคัญได้ดังนี้

- 1) เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งในโรงเรียน และชุมชนให้เกิดประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือ ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนและเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในด้านวิชาชีพ ศิลป วัฒนธรรมแก่ชุมชน
- 2) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม และสนับสนุนในการวางแผน กำหนดนโยบายในการจัดการศึกษา เพื่อฝึกอบรมคนให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน และสังคม
- 3) เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีทัศนคติ และมีแนวทางที่ตรงกันในการพัฒนาการศึกษาและชุมชน
- 4) เพื่อเป็นหนทางในการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนจากชุมชน

ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โดยหลักการแล้ว โรงเรียนและชุมชนจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะโรงเรียนเป็นสถาบันพัฒนาคนเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ในขณะเดียวกันโรงเรียนจะดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็ต่ออาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชน ดังนั้น โรงเรียนและชุมชนจึงจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2525) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ ดังนี้

1) เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งรวมวิชาการสาขาต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในด้าน การเรียนรู้ของคนในชุมชน

2) เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งผลิต พัฒนา และคัดเลือกสมาชิกที่ดีให้กับชุมชน

3) เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชน

4) เพราะโรงเรียนเป็นศูนย์รวมของชุมชน กิจกรรม และบริการต่าง ๆ เกิดขึ้นที่โรงเรียน

5) เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยผลิตวิชาการใหม่ ๆ ให้กับชุมชน

6) เพราะโรงเรียนตั้งขึ้นและอยู่ได้จากรายได้จากภาษีอากรและการสนับสนุนจากประชาชน

7) เพราะโรงเรียนต้องการความสนับสนุนและอุปถัมภ์ในด้านต่าง ๆ จากประชาชน

สุณีญา อธิกุล (2522) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 6 ประการ ซึ่งส่วยใหญ่ตรงกับที่ นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ได้กล่าวไว้มีเพียง ประการเดียวที่แตกต่างออกไป คือ "โรงเรียนและชุมชนมีจุดหมายเดียวกัน คือ พัฒนาคณาให้เป็น คนที่สมบูรณ์ (perfect man) สามารถจัดชุมชนและดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างเป็นปกติสุข"

หลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

หลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น มีผู้เสนอแนวคิดให้หลาย แนวด้วยกัน ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์และอยู่ในลักษณะที่จะนำไปปฏิบัติได้ก็คือ แนวคิดของ นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ ซึ่งกล่าวว่า

- 1) ต้องดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา และเชื่อถือได้
- 2) ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นภารกิจที่จะต้องทำต่อเนื่องตลอดเวลา
- 3) ต้องดำเนินการให้ครอบคลุมงานทุกด้านที่ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วย
- 4) ต้องมีความง่ายและคล่องตัวในการดำเนินการ
- 5) ต้องเป็นไปด้วยความสร้างสรรค์มิใช่ด้านทำลายภาพพจน์ของโรงเรียนและชุมชน
- 6) ต้องดำเนินการโดยปรับให้เข้ากับสภาพการของชุมชน
- 7) ต้องดำเนินการด้วยความยืดหยุ่นให้เข้ากับสาระ วิธีการ เวลา และโอกาส

สุรพล อธิรัตนพันธ์ (2521) ได้เสนอแนวความคิดไว้ ดังนี้

- 1) ต้องดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ และตรงไปตรงมา
- 2) การติดต่อทุกชนิดให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์

- 3) จะต้องจัดโรงเรียนให้ดี
- 4) ครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เป็นกันเองกับชาวบ้าน
- 5) โรงเรียนต้องถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะบริการชุมชน
- 6) เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพิจารณา และแก้ปัญหาของโรงเรียน
- 7) จัดการประชุมสัมพันธ์โรงเรียน เพื่อให้ชุมชนได้ทราบความเคลื่อนไหวอยู่เสมอ

Emery Stoops และ Other (1961) กล่าวถึงหลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

- 1) ต้องเป็นกระบวนการทั้งรับข่าวและให้ข่าวแก่ชุมชน โดยที่บุคคลภายนอกโรงเรียนจะต้องทราบความเป็นมาต่าง ๆ ของชุมชนเป็นอย่างดี และในเวลาเดียวกันโรงเรียนจะต้องแถลงชี้แจงให้ประชาชนได้ทราบถึงอุปสรรค ปัญหา และวิสัยดำเนินงานของโรงเรียน
 - 2) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ถ้าจะให้ได้ผลดีควรใช้วิธีหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรทำเพียงด้านเดียว
 - 3) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประการสำคัญที่สุดก็คือ จะต้องให้ประชาชนในชุมชนนั้นมีความเข้าใจโรงเรียนให้มากที่สุด
 - 4) การสร้างความสัมพันธ์ ควรจะต้องกระทำต่อเนื่องติดต่อกันตลอดไป
 - 5) โรงเรียนควรให้ข้อมูลหรือข่าวสารที่น่าสนใจ ง่ายต่อการเข้าใจและควรจะต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- สำหรับหลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในทัศนะของ บุนหา วัฒน (2524) เสนอแนะไว้ดังนี้
- 1) ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการศึกษาที่ตนยึดถือ และปฏิบัติอยู่ดีพอสมควร
 - 2) ครูจะต้องจัดโรงเรียนของตนให้ดี และมีความเป็นกันเองกับชาวบ้านในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่
 - 3) ครูจะต้องรู้เกี่ยวกับชุมชนที่โรงเรียนของตนตั้งอยู่เป็นอย่างดี
 - 4) โรงเรียนจะต้องหาทางที่จะบริการแก่ชุมชนของตนและในขณะเดียวกันจะต้องหาทางกระตุ้นให้ชุมชนบริการแก่ทางโรงเรียนด้วย
 - 5) โรงเรียนจะต้องจัดให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาบางปัญหาของโรงเรียน และชุมชน และช่วยกันหาทางแก้ปัญหาเหล่านี้ร่วมกัน

6) โรงเรียนจะต้องจัดการประชาสัมพันธ์โรงเรียน เพื่อให้ชุมชนได้ทราบความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของโรงเรียนแบบชุมชน

7) โรงเรียนจะต้องนำกระบวนการหมู่พวก ซึ่งเหมาะสมมาใช้ในการดำเนินงานของโรงเรียนแบบชุมชน

จากแนวความคิดที่เกี่ยวกับหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดังกล่าวแล้วข้างต้น พอสรุปได้ ดังนี้

1) ครูจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ และสามารถดำเนินการโดยปรับให้เข้ากับสภาพของชุมชน ตลอดจนจัดการประชาสัมพันธ์โรงเรียน เพื่อให้ชุมชนได้ทราบความเคลื่อนไหวอยู่เสมอ

2) การดำเนินงานต้องเป็นกระบวนการในทวิสัมพันธ์สองทาง (two-way process) คือ ทั้งโรงเรียนและชุมชนต้องมีความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน และร่วมกันดำเนินงานโดยใช้กระบวนการหมู่พวก

3) ต้องดำเนินการอย่างบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา เป็นไปในทางสร้างสรรค์และต่อเนื่อง

4) การดำเนินงานควรใช้วิธีการหลาย ๆ อย่างที่ง่ายและคล่องตัว มีการยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เวลา และโอกาส

วิธีสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ได้เสนอไปแล้ว ซึ่งเป็นทางที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน รวมทั้งชุมชนได้มีส่วนร่วม และสนับสนุนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน วิธีสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นอาจจะทำได้หลายรูปแบบ หรือหลายวิธีการดังต่อไปนี้ คือ

สุพิชญา อีระกุล (2522) ได้เสนอแนะแนวทางปฏิบัติในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

1) ศึกษาชุมชนโดยละเอียด เช่น โครงสร้าง วัฒนธรรม ประเพณีอาชีพ สภาพทางเศรษฐกิจ ทรัพยากร ความต้องการ เป็นต้น

2) จัดรายการประชาสัมพันธ์แก่ชุมชน โดยเผยแพร่กิจการทางสื่อมวลชนหรือจัดทำวารสาร หนังสือพิมพ์โรงเรียน

3) ออกเยี่ยมเยียนชุมชนโดยทำอย่างเป็นปกติสม่ำเสมอและทั่วถึง

4) จัดให้มีกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยผู้ปกครองและประชาชนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบและเป็นของโรงเรียนร่วมกัน

5) จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้แก่ กิจกรรมประเภทที่นำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน นำโรงเรียนออกสู่ชุมชน และกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานอื่น

6) ให้บริการแก่ชุมชน ได้แก่ อาคารสถานที่ เครื่องใช้ บุคลากรของโรงเรียนและความรู้

สำหรับ วิไลวรรณ วิทยารัตน์ (2525) ได้เสนอวิธีสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

ก. การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน

อาจใช้วิธีการดังนี้

1) เสนอรายงานให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียน

2) สร้างความเชื่อถือและความมั่นใจตลอดจนความนิยมในโรงเรียนให้เกิดขึ้นในหมู่

ประชาชน

3) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษาและให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่า เป็นหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่ทุกคนจะต้องให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

4) ส่งเสริมให้ครูกับผู้บริหารมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดยิ่งขึ้น เพื่อผลดีต่อการเรียนการสอน สนับสนุนให้ครูออกไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองด้วยตนเอง

5) พาเด็กออกไปศึกษานอกสถานที่ เช่น ไปฟังเทศน์ที่วัด ไปชมการทำไร่ การทำสวน ดอกไม้ ชมโรงงานในท้องถิ่น การเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ ของประชาชนในท้องถิ่น

6) สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลางชุมชน ศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรม

7) ประเมินความต้องการของผู้ปกครอง และประชาชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนมีโอกาสสนองความต้องการอันแท้จริงของประชาชน

8) แก้ไขบิดเบือนคล้อยตามข้อข้องใจ และสิ่งที่ทำให้ประชาชนเข้าใจผิดผิด ช่วยทำให้ประชาชนมองโรงเรียนในแง่ดี มีความเข้าใจ และเห็นใจโรงเรียน มองครูและนักเรียนด้วยความเชื่อถือและนิยมยกย่อง

9) นำลูกเสือ ยุวกาชาด ออกไปบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน เช่น การพัฒนาวัด การตัดต้นไม้ที่ขึ้นเกาะถนนกีดขวางทางเข้าโรงเรียน ฯลฯ

10) นำนักเรียนออกไปสำรวจชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อจะได้ทราบปัญหาความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง หากเป็นปัญหาที่แก้ไขก็ช่วยกัน หากเป็นปัญหาใหญ่ก็ควรเสนอผู้รับผิดชอบระดับสูงต่อไป

ข. การนำชุมชนมาสู่โรงเรียน

โรงเรียนควรรวบรวมแหล่งวิชาในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและปรับปรุงโรงเรียน ซึ่งครูอาจใช้แหล่งวิชา ดังนี้

1) ผู้เชี่ยวชาญ หรือช่างอยู่ในอาชีพเฉพาะอย่างมากให้ความรู้และแนะนำเด็ก เช่น ช่างไฟฟ้า อาจเชิญมาให้ความรู้เรื่องประโยชน์ และอันตรายที่เกิดจากไฟฟ้า

2) ผู้ปกครองเด็ก อาจให้ความช่วยเหลือในการเป็นวิทยากรในบางเรื่อง

3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อาจให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประชุมสภา ร่างกฎหมายหรือประสบการณ์ด้านอื่น ๆ

4) โรงงานอุตสาหกรรม เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานการผลิต

5) ตำรวจ ข้าราชการ ให้ความรู้ด้านจราจร การปกครอง และอื่น ๆ

6) คณะกรรมการสภาตำบล หรือท้องถิ่น อาจให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานในท้องถิ่น

7) ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ฝัช สัตว์ป่า ดิน หิน แม่น้ำ แร่

8) ทรัพยากรที่มนุษย์ประดิษฐ์ตกแต่ง เช่น บ้านเรือน อาคาร สนามบิน สถานีดับเพลิง

9) แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และทันตแพทย์ เพื่อมาให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย

ส่วนวิธีการอื่น ๆ ในการนำชุมชนมาสู่โรงเรียนที่นอกเหนือจากแหล่งวิชาในชุมชนมีดังนี้

- 1) จัดงานประจำปี และเชิญผู้ปกครองและประชาชนมาร่วม
- 2) จัดนิทรรศการแสดงผลงานของโรงเรียน หรือทำพิธีเปิดอาคารเรียนหลังใหม่
- 3) จัดการแสดงละครหรือการแข่งขันกีฬา
- 4) จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู
- 5) จัดตั้งคณะกรรมการประชาชน เพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของโรงเรียน
- 6) จัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า สมาคมเกี่ยวกับการศึกษา สมาคมเกี่ยวกับครูและสมาคม

เกี่ยวกับกิจกรรมหย่อนใจต่าง ๆ สำหรับประชาชน

- 7) จัดตั้งสมาคมต่าง ๆ ของชุมชนขึ้นตามความเหมาะสม โดยใช้โรงเรียนเป็นที่ตั้งของสมาคม
 - 8) จัดโปรแกรมต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้งในด้านการศึกษา อาชีพ และการหย่อนใจ โดยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับประโยชน์โดยตรงบ้างตามควร
 - 9) เชิญประชาชนที่มีความสนใจในการศึกษาเป็นกรรมการศึกษากรรมการโรงเรียนชุมชน กรรมการโครงการสุขภาพของโรงเรียน ฯลฯ
- ชูศรี สนิทประชากร (2522) ได้เสนอแนะวิธีสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ เช่นเดียวกับวิไลวรรณ วิทยวิจารณ์ซึ่งวิธีการส่วนใหญ่ก็สอดคล้องตรงกัน เว้นแต่การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน ชูศรี สนิทประชากร "ได้เสนอแนะให้โรงเรียนร่วมมือในพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีของชุมชนด้วย"

Jacobson และ Others (1963) กล่าวถึง วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้

- 1) จัดให้มีเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ของโรงเรียนออกเผยแพร่
- 2) จัดให้มีบริการเสนอข่าวจากโรงเรียนถึงบ้านเป็นประจำ
- 3) จัดให้มีนิทรรศการภายในโรงเรียน
- 4) จัดให้มีวันเยี่ยมเยียนโรงเรียน
- 5) จัดให้มีวันสัปดาห์แห่งการศึกษา
- 6) จัดให้มีโครงการเยี่ยมเยียนผู้ปกครองที่บ้าน
- 7) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบัน

- 8) ใช้สื่อมวลชนในด้านต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และอื่น ๆ
- 9) จัดทำรายงานประจำปีชี้แจงให้ทราบ
- 10) จัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า
- 11) จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู
- 12) จัดกิจกรรมนอกหลักสูตร เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี
- 13) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมโดยมีส่วนร่วมในท้องถิ่น เช่น งานประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนั้นควรมีการแสดงละครของนักเรียน หรือการจัดเกมกีฬาต่าง ๆ

นอกจากวิธีการข้างต้นแล้ว การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ยังมีข้อสำคัญที่ควรพิจารณาประการหนึ่ง คือ โรงเรียนจะต้องพยายามยกเลิกเส้นกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ออกเสีย พยายามให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากโรงเรียนมากที่สุดเท่าที่ไม่ขัดต่อระเบียบหรือกฎเกณฑ์ของทางราชการ และในขณะเดียวกันโรงเรียนก็พยายามใช้ทรัพยากรของท้องถิ่น และรับฟังความคิดเห็นของชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

องค์ประกอบที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ปรีชา คัมภีรปภรณ์ (2528) ได้กล่าวไว้ว่า ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ คือ

- 1) แนวนโยบายของโรงเรียน ถ้าหากโรงเรียนมีแนวนโยบายที่จะ "เปิดประตู" โรงเรียนแล้ว ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนก็จะเป็นไปในทางที่ดี แต่ในทางตรงกันข้ามกับโรงเรียน "ปิดประตู" แล้ว ความสัมพันธ์จะเป็นไปในทางลบ
- 2) ความร่วมมือของบุคลากร ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นบุคลากรในโรงเรียนทุกคนจะต้องประสานกันทุกฝ่าย จึงจะทำให้สำเร็จลุล่วงไปได้ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ และนักเรียน
- 3) ความพร้อมของโรงเรียน หมายถึง ความพร้อมด้านอาคารสถานที่และเครื่องมืออำนวยความสะดวกที่จะให้ความช่วยเหลือร่วมมือกับชุมชน
- 4) ความพร้อมของชุมชน ถ้าหากชุมชนไม่มีความพร้อมหรือไม่แน่ใจแล้วการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายจะเกิดขึ้นไม่ได้ ความพร้อมของชุมชนในที่นี้ หมายถึง ความพร้อมในด้านความคิดเห็นและอื่น ๆ

เกี่ยวกับเรื่องนี้ สนั่นจิตร์ สุนทรทรัพย์ (2526) ได้ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบที่จะช่วยให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีอยู่ 3 ประการ สรุปได้ดังนี้ คือ

- 1) ความพร้อมของผู้ที่จะร่วมมือ หมายถึง ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความพร้อมที่จะรู้สภาพและปัญหา วิธีการแก้ปัญหา และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ เช่น ในด้านการฝึกอบรม และการนิเทศ เป็นต้น
- 2) มีกลไกที่จะให้เกิดความร่วมมือ เช่น มีการจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน สมาคมผู้ปกครองและครู เป็นต้น โดยมีการเสริมความพร้อมให้คณะกรรมการและควรวางบทบาทหน้าที่ร่วมกันในทิศทางที่หนึ่งประสงค์

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารต้องถือว่าโรงเรียนเป็นของประชาชน ดังนั้นอาคารสถานที่ และทรัพย์สินต่าง ๆ ตลอดจนการช่วยกันดูแลรักษา ผู้บริหารควรอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและเข้ากับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ไปได้ โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม และกิจกรรมทางศาสนา ควรถือโอกาสไปร่วมให้ได้ทั้งนี้ เพื่อรักษามนุษยสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีจากประชาชนและควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรู้เห็นกิจการของโรงเรียนตามสมควร แนะนำให้ครูออกไปพบปะกับผู้ปกครองเยี่ยมเยียนนักเรียนตามที่โอกาสอำนวย เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีเป็นการส่วนตัว หากมีทางที่จะช่วยเหลือพัฒนาชาวบ้านที่มีความต้องการในการศึกษา ทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ

การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นหน้าที่รับผิดชอบที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในการบริหารงานด้านนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนตามขอบข่ายไว้ดังนี้

- 1) ศึกษาชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่โดยละเอียด ในด้านโครงสร้างทางวัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ สภาพเศรษฐกิจ ทรัพยากร สภาพปัญหา เจตคติ และความเชื่อถือต่าง ๆ เพื่อให้โรงเรียนสามารถวางแผนปฏิบัติงานด้านนี้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) รับผิดชอบในการจัดให้มีการวางแผนดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3) กระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนและให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานตามแผน

- 4) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และทั่วถึงโดยใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ
- 5) จัดให้มีการเยี่ยมชุมชน เพื่อรับทราบความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อการดำเนินงาน
- 6) รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในขอบข่ายของงาน ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน
- 7) จัดให้มีการบริการแก่ชุมชนด้านต่าง ๆ ที่โรงเรียนสามารถทำได้
- 8) เลือกบุคลากรในชุมชน และแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน และส่งเสริมสนับสนุนให้คณะกรรมการการศึกษา ได้แสดงบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนให้มากที่สุด โดยให้เป็นไปตามกฎ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- 9) ดำเนินการให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นคือ บุคคลวัสดุอุปกรณ์สถานที่ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มากที่สุด

สำหรับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอแนะโครงการและการปฏิบัติไว้ สรุปได้ดังนี้

- 1) โครงการกรรมการการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และคณะครูศึกษาระเบียบว่าด้วยกรรมการศึกษาร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิจากชุมชน สรรหาผู้สมควรแต่งตั้ง และจัดประชุมมอบนโยบายแต่งตั้ง
- 2) โครงการสมาคมผู้ปกครองและครู ประชุมทำความเข้าใจ และเลือกตัวแทนฝ่ายครูติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิและวิทยากรบรรยายประโยชน์ของสมาคมวิธีดำเนินงาน ให้ผู้ปกครองทราบยื่นเรื่องราวขอจัดตั้ง นัดประชุมคณะกรรมการวางแผนโครงการดำเนินงาน ประเมินผลและรายงานต่อที่ประชุมใหญ่สมาคมครูผู้ปกครองเมื่อสิ้นปี
- 3) โครงการสมาคมหรือมูลนิธิในโรงเรียน สืบหาความสนใจ และความเห็นจากผู้ปกครองในการจัดตั้ง เชิญผู้ปกครองประชุมรับทราบนโยบายทั่วไปจัดกิจกรรมหารายได้บำรุงสมาคมหรือมูลนิธิตลอดจนจัดบริการให้ทุนและอุปกรณ์แก่นักเรียน
- 4) โครงการวันสำคัญได้แก่ จัดวันสำเร็จการศึกษา กิจกรรมนิทรรศการกิจกรรมวันไหว้ครู และวันเลือกบุคคลดีเด่นของชุมชน
- 5) โครงการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ร่วมมือกับวัด และหน่วยงานอื่น ๆ ของชุมชนในงานทอดกฐินงานประจำปี และปลูกต้นไม้ ให้ความรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาเผยแพร่ให้ความรู้

ในการประกอบอาชีพ เข้าร่วมกระบวนแห่ ร่วมประเพณีหรือจัดดอกไม้ในงานวันสงกรานต์ งาน
ลอยกระทง งานอุปสมบท และงานศพ ร่วมกิจกรรมกีฬา งานเกี่ยวกับชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์
และประเพณี ประสานงานให้ความร่วมมือด้านสุขภาพอนามัยในการบริการให้คำแนะนำ และ
การตรวจรักษาตลอดจนให้ยืมวัสดุอุปกรณ์ หรือสนามโรงเรียนในการจัดงานของชุมชนตามความ
เหมาะสม

6) โครงการบุคคลดีเด่นวันศิษย์เก่า ส่งแบบสอบถามไปยังศิษย์เก่าตามบ้านเลขที่ใน
ประวัติของนักเรียน ตั้งกรรมการโรงเรียนประกอบด้วยครู และศิษย์เก่าเพื่อหาทางทำให้โรงเรียน
เจริญขึ้น จัดชุมนุมพบปะสังสรรค์วันศิษย์เก่าเชิญศิษย์เก่าที่เป็นบุคคลดีเด่นในสังคมเป็นวิทยากรบรรยาย
ให้ศิษย์ปัจจุบัน และคณะครูโรงเรียนฟัง

7) โครงการส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียน ได้แก่ เผยแพร่งานวิชาการ และ
เทคโนโลยีใหม่ ๆ จัดห้องสมุดวิชาชีพห้องเก็บที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านและจัดสอนกลุ่มสนใจ

8) โครงการชุมชนศึกษา แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มออกเป็นกลุ่มศึกษาชุมนุมโดยมีครูอาจารย์
กลุ่มสนใจ

9) โครงการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ประชาสัมพันธ์หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521
และประชาสัมพันธ์ปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

โรงเรียนประถมศึกษาตั้งอยู่ในชุมชนมีความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
บุคคลที่มีความสำคัญมากในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ ผู้บริหาร
โรงเรียน บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมีมากตามทัศนะข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า ผู้บริหารเป็นผู้
กำหนดรูปแบบหรือแนวทางการประสานงาน เป็นผู้ประสาน เป็นผู้นำ ผู้แก้ปัญหาศึกษาสภาพของ
ชุมชน นำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชนและนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน ทั้งนี้ โรงเรียนกำหนดโครงการต่าง ๆ
ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยความร่วมมือจากบุคลากรภายในโรงเรียน
และประชาชนในชุมชนนั้น

การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นงานในความรับผิดชอบที่สำคัญ
ประการหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในการบริหารงานด้านนี้ ผู้บริหารควรมีบทบาท
หน้าที่ตามขอบข่ายงานโดยทั่วไป ดังนี้

1) ศึกษาชุมชนที่ตั้งอยู่โดยละเอียด ในด้านโครงสร้างทางวัฒนธรรมประเพณี อาชีพ
เศรษฐกิจ ทรัพยากร สภาพปัญหา เจตคติ และความเชื่อต่าง ๆ เพื่อให้โรงเรียนสามารถวางแผน
ปฏิบัติงานด้านนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- 2) รับผิดชอบในการจัดทำให้มีการวางแผนดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 3) กระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน และให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานตามแผน
- 4) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียนอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงโดยใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ
- 5) จัดให้มีการเยี่ยมเยียนชุมชน เพื่อรับทราบความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินการ
- 6) รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในขอบข่ายของงาน ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน
- 7) จัดให้มีการบริการแก่ชุมชนในด้านต่าง ๆ ที่โรงเรียนสามารถทำได้
- 8) คัดเลือกบุคคลในชุมชนและแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียนและส่งเสริมสนับสนุนให้คณะกรรมการการศึกษาได้แสดงบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนให้มากที่สุดโดยเป็นไปตามกฎ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- 9) ดำเนินการให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นคือ บุคคล วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มากที่สุด

ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การบริการงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชนนั้น มีความสำคัญมาก ต้องพิจารณาเป็นพิเศษ ประเทศไทยยังเอาใจใส่เรื่องนี้กันน้อย ทั้งนี้คงเป็นเพราะโรงเรียนรัฐบาลมีรัฐบาลอุปการะ มีเจ้าของประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง แต่มีหลักฐานว่าโรงเรียนที่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นมักเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ เช่น อาคารสถานที่ อุปกรณ์การสอน และให้การอบรมแก่นักเรียนเป็นอย่างดี จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า โรงเรียนที่ได้รับความร่วมมือส่วนมากมักได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชน ส่วนผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้บริหารดีเด่นั้น ก็มักอยู่ในโรงเรียนที่ประชาชนให้ความเชื่อถือ และร่วมมือแก้ปัญหาการบริหารโรงเรียน

ดังนั้น การที่โรงเรียนประถมศึกษามีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับชุมชน และท้องถิ่นจึงอาจกล่าวได้ว่า นอกจากเป็นสถาบันการศึกษาแล้ว โรงเรียนยังมีลักษณะเป็นสถาบันทางสังคมระดับ

ท้องถิ่นอีกด้วย การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อการบริหารงานในโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง นั้น คือ

- 1) ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนเป็นไปด้วยสะดวก
- 2) ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 3) ช่วยให้โรงเรียนสามารถไขประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโรงเรียนได้
- 4) ช่วยให้เห็นสภาพความต้องการ และปัญหาของชุมชนเพื่อประกอบในการพิจารณา กำหนดนโยบายของโรงเรียน
- 5) มีส่วนให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนอันจะเป็นการช่วยพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง
- 6) เป็นการบริหารงานที่ส่งเสริมในเรื่องการอยู่ร่วมกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม
- 7) เป็นการบริหารงานที่มีส่วนสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยราชการอื่น ๆ เช่น กรมการปกครอง และกรมพัฒนาชุมชน เป็นต้น อันจะเป็นผลดีทางราชการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528)

ขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ในการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารมีบทบาทและหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการให้มีกิจกรรมและการปฏิบัติที่ส่งเสริมความเข้าใจอันดีของชุมชนต่อโรงเรียน โดยดำเนินการตลอดระยะเวลาทั้งใน และนอกโรงเรียน

สำหรับ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) เสนอทัศนะว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์สองทาง ทั้งโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้ และผู้รับ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน จึงเกี่ยวพันอยู่กับการดำเนินการ เพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการให้และการรับความร่วมมือการสนับสนุนและความช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ โดยทั่วไปแล้ว งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีขอบข่ายครอบคลุมงาน ดังต่อไปนี้ คือ

- 1) การประชาสัมพันธ์โรงเรียน
- 2) การให้บริการแก่ชุมชน
- 3) การร่วมกิจกรรมของชุมชน

- 4) การให้ชุมชนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
- 5) การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

1) การประชาสัมพันธ์โรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถานที่จำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์กับมวลชน มีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่ท้องถิ่น รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีของสถาบันอื่น ๆ เพราะเป็นแหล่งปลูกฝังความรู้ ความคิด และนิสัยใจคอให้แก่เด็กอันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต ดังนั้นการดำเนินงานกิจการใด ๆ ของโรงเรียนจะต้องเป็นที่ยอมรับของประชาชน จะต้องบอกกล่าวให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมบางอย่างที่โรงเรียนได้กระทำ ผู้ปกครองที่ไม่รู้ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของโรงเรียน เขาอาจไม่เห็นด้วย และไม่ให้ความร่วมมือ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประชาสัมพันธ์โรงเรียน คือ การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อันจะช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติงานได้สะดวกยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป การประชาสัมพันธ์ เป็นการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนสามารถปฏิบัติงานไปได้ด้วยดี และสะดวกมากยิ่งขึ้น

การประชาสัมพันธ์โรงเรียน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั่นเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การประชาสัมพันธ์โรงเรียนเป็นกระบวนการที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างดียิ่ง เพราะเป็นการเสนอให้ประชาชนทราบกิจการของโรงเรียน หรือมองโรงเรียนในแง่ดี ดังนั้น การประชาสัมพันธ์โรงเรียนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างหนึ่งที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการ

เพื่อความเหมาะสม และให้การบริหารงานด้านนี้ได้ผลดี โรงเรียนควรจัดหาครูหรือคณะกรรมการกลุ่มหนึ่งรับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์โรงเรียนโดยเฉพาะ โดยมอบหมายให้ครู คณะครูกลุ่มนี้ดำเนินงานประชาสัมพันธ์ทุกชนิด ฝ่ายประชาสัมพันธ์ อาจรับหน้าที่ต่อไปนี้เป็นภาระเพิ่มเติม เช่น

- 1) เขียนบทความ เขียนข่าวเกี่ยวกับโรงเรียนส่งไปลงหนังสือพิมพ์ หรือส่งไปอ่านทางวิทยุ หรือโทรทัศน์

2) จัดบรรยายพิเศษต่าง ๆ ให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองและประชาชนทั่วไปฟัง เพื่อ
ระดับสติปัญญาในโอกาสต่าง ๆ

3) ติดต่อเยี่ยมเยียนคนสำคัญต่าง ๆ ที่มีอยู่ หรือมาเยี่ยมท้องถิ่น ตลอดจนไป
เยี่ยมเยียนครู หรือนักเรียนในยามเจ็บป่วย

4) รับผิดชอบเกี่ยวกับการถ่ายรูป และบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ในรอบปีของโรงเรียน

5) จัดปฐมนิเทศครูใหม่ นักเรียนใหม่และผู้ปกครองในโอกาสเปิดเรียนต้นปี

6) จัดทำรายงานประจำปีของโรงเรียน

7) จัดทำวารสารข่าวประจำโรงเรียน

8) รับผิดชอบตำแหน่งงานเลือกตั้งต่าง ๆ นับตั้งแต่เลือกตั้งหัวหน้านักเรียนเลือกตั้ง
ครูประจำตำแหน่งต่าง ๆ ตลอดจนเลือกตั้งสมาชิกต่าง ๆ ทั้งของจังหวัด อำเภอ และประเทศ

9) สืบหาประวัติ และความเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโรงเรียนอยู่เสมอ

10) หาหน้าที่เป็นตัวแทนของโรงเรียนในกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชน ในท้องถิ่น หรือ
กิจกรรมนอกโรงเรียนทุกชนิด

ในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์โรงเรียน โรงเรียนควรมายามให้ครูทุกคนเข้าใจว่า
เมื่อครูหรือคณะครูกลุ่มหนึ่งรับผิดชอบงานนี้แล้ว ไม่ได้หมายความว่า ครูทุกคนปล่อยไม่ให้ความร่วม
มืออีก ครูทุกคนควรคอยช่วยเหลือฝ่ายประชาสัมพันธ์ทุกโอกาส และครูทุกคนควรถือว่าเขาคือ
นักประชาสัมพันธ์ด้วยเหมือนกัน ชื่อเสียงของโรงเรียน ความนับถือของประชาชนที่มีต่อโรงเรียนจะ
เกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าครูไม่ทำตัวให้สมกับความเป็นครูที่ดี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528) ได้เสนอตัวอย่าง

กิจกรรมประชาสัมพันธ์ไว้ 4 กิจกรรม คือ

1) การประชุมผู้ปกครอง เพื่อชี้แจงการปฏิบัติงานของโรงเรียน

2) การทำจุลสาร หรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่

3) จัดป้ายประกาศ เผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน

4) การพบปะเยี่ยมเยียนในวาระที่เหมาะสม

งานประชาสัมพันธ์โรงเรียน เป็นภารกิจหนึ่งที่จะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน
กับชุมชน เป็นไปในแนวทางที่ดีได้ ดังนั้น งานประชาสัมพันธ์โรงเรียนจึงถือเป็นกระบวนการ
สองทางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานประชาสัมพันธ์มีใช้หน้าที่ของผู้บริหารแต่เพียงฝ่ายเดียว

เท่านั้น แต่ถือเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนด้วย กิจกรรมในการประชาสัมพันธ์โรงเรียนนั้นโรงเรียนต่าง ๆ มักมีมติกันที่ผิด ๆ ว่าเป็นการทำให้เสียชื่อเสียงให้กับโรงเรียน ซึ่งทำให้ประชาชนและผู้ปกครองลดความศรัทธาต่อโรงเรียนได้ โรงเรียนสามารถดำเนินการกิจกรรมได้มากมายในการประชาสัมพันธ์ เช่น จัดให้มีสิ่งพิมพ์เผยแพร่ข่าวสาร การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การประชุมผู้ปกครองการจัดงานประเพณีร่วมกับชุมชน การพบปะเยี่ยมเยียนในวาระที่เหมาะสม และการจัดทำป้ายประกาศ เป็นต้น

2) การให้บริการแก่ชุมชน

ในปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ และเทคโนโลยี กำลังพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ความรู้ความเข้าใจในงานบางอย่าง เช่น งานที่เกี่ยวกับวิชาชีพต่าง ๆ จัดว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพของประชาชน และการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง แต่สภาพความเป็นอยู่ของประชากรส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในชุมชนชนบทที่ได้รับการศึกษา และมีโอกาสได้รับการศึกษายังอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่น่าพอใจ ผลที่ตามมาอาจก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้ เพราะประเทศที่เจริญแล้วย่อมขึ้นอยู่กับจำนวนของประชากรที่ได้รับการศึกษา มีความรอบรู้มีความสามารถเป็นสำคัญ โรงเรียนประถมศึกษาซึ่งกระจายอยู่ทุกพื้นที่ของประเทศจึงเป็นสถานที่ที่มีความเหมาะสมที่สุดที่จะทำหน้าที่บริการศึกษาเพิ่มเติม และอื่น ๆ ให้กับประชาชนในท้องถิ่น โดยอาจจะดำเนินการด้วยตนเอง หรือร่วมกับหน่วยงานอื่นทั้งภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ)

คำว่า การให้บริการแก่ชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) สรุปว่า คือการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนตามกำลังความสามารถที่โรงเรียนจะดำเนินการได้ เช่น ให้บริการทางวิชาการ ให้คำแนะนำหรือการปรึกษาหารือในกิจกรรมของชุมชน ให้บริการอาคารสถานที่ หรือวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ชี้แจงว่า การที่โรงเรียนต้องการให้บริการแก่ชุมชนก็เพื่อวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้คือ

- 1) เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาการและเทคโนโลยีให้กับประชาชนในท้องถิ่นห่างไกล
- 2) เพื่อสร้างโอกาสบริการด้านการศึกษาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึง

3) เพื่อปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนให้เป็นสถานศึกษาของท้องถิ่นได้นอกเหนือไปจากการจัดการศึกษาให้แก่เด็กในเขตพื้นที่บังคับแต่เพียงอย่างเดียว

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการให้บริการแก่ชุมชน ตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาเอง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ซึ่งจัดว่าเป็นงานบริการที่โรงเรียนประถมศึกษาควรดำเนินการ คือ

- 1) ให้ความรู้ ความคิด และคำแนะนำแก่สมาชิกของชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น
- 2) ให้อุคลากรในฐานะเป็นศูนย์กลางประกอบกิจกรรมชุมชนแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น งานเทศกาลประจำปีทางศาสนา
- 3) ให้อิมวัสดุครุภัณฑ์เพื่อใช้ในงานที่เป็นส่วนรวม
- 4) ให้อิมสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรม เช่น ห้องประชุม ห้องเรียน สนามกีฬา
- 5) ให้บริการแก่สมาชิกในชุมชน เช่น ห้องสมุด สหกรณ์โรงเรียน
- 6) ให้อุคลากรได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ทั้งด้านกำลังความคิดและกำลังกาย
- 7) ให้แนวคิดใหม่ตามระดับความรู้ ความต้องการและความสามารถของสมาชิกในชุมชน

3) การร่วมกิจกรรมของชุมชน

เมื่อพิจารณาปัญหาสังคมในปัจจุบัน การแตกแยกสามัคคีในหมู่เหล่า เป็นชนวนก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมามากมาย การขาดความสามัคคีในหมู่เหล่า เป็นชนวนก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมามากมาย สถานการณ์ของแต่ละชุมชนยังมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความคิด การปฏิบัติ และการให้ความร่วมมืออยู่มาก จึงก่อให้เกิดปัญหาการพัฒนาไม่คล่องตัวไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนซึ่งเป็นส่วนสำคัญของชุมชน หากโรงเรียนใด ชุมชนใดขาดการให้ความร่วมมือกันด้วยดีแล้ว ย่อมจะเป็นอุปสรรคอย่างใหญ่หลวงในอันที่จะพัฒนาโรงเรียนนั้น และชุมชนนั้นให้เจริญพัฒนาขึ้นได้ ดังนั้น โรงเรียนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เป็นแหล่งที่มีสิ่งต่าง ๆ หลายอย่างที่ชุมชนไม่มี จึงควรให้ความร่วมมือกับชุมชนในทุกวิถีทาง โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ข้อตกลงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจะจัดในรูปของกิจกรรมที่ดำเนินการโดยแรงจูงใจ และต่อเนื่องกัน เพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานความสัมพันธ์กับชุมชน พัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า ตลอดจนการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530)

ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ผู้บริหารหรือครูใหญ่จะต้องถือว่าโรงเรียนเป็นขอบประชาชน รัฐจัดขึ้นเพื่อประโยชน์ของประชาชนการจัดโรงเรียนนั้นก็จัดขึ้นโดยคนของประชาชน คือ ครูและเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นลูกจ้าง รับเงินเดือนจากภาษีอากรของประชาชน ดังนั้น ควรถือว่าอาคารสถานที่ บริเวณและทรัพย์สินต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นของประชาชน ผู้บริหารการศึกษาควรอยู่ใกล้ชิดกับประชาชน มีงานทางวัฒนธรรม หรือศาสนาที่โน่นจะไปร่วมกับเขาได้ควรจะไป ไม่ว่าจะ เป็นสิ่งที่เราเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อรักษามนุษย์สัมพันธ์ และความร่วมมืออันดีกับประชาชน (กัญญา สาร, 2519)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ได้ให้ความหมายของการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนว่า หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชนเท่าที่โรงเรียนมีความสามารถและอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้

สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนควรจะดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อให้สถานศึกษาตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
- 2) เพื่อให้ชุมชนเห็นว่าโรงเรียนสามารถเป็นพี่ปรึกษา และให้ความรู้ช่วยเหลือแก่ชุมชนได้
- 3) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจระบบประชาธิปไตย โดยมีโรงเรียนเป็นกำลังสำคัญ
- 4) เพื่อสร้างความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 5) เพื่อให้ชุมชนมีเจตคติที่ดี และร่วมมือกับแนวนโยบายของโรงเรียน
- 6) เพื่อพัฒนา และหาความเจริญให้เกิดขึ้นแก่สังคมส่วนรวม
- 7) เพื่อระดมสรรพกำลังทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์คุ้มค่า (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527)

การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน หรือที่ ปรีชา คัมภีรปกรณัม และ ดิลก พัฒนวิชัยโชติ (2528) เรียกว่า กิจกรรมที่นำโรงเรียนออกสู่ชุมชนนั้น ประกอบด้วยกิจกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนควรปฏิบัติดังนี้

- 1) การจัดทัศนศึกษาภายในชุมชน
- 2) การจัดสัปดาห์แห่งการทำความสะอาดในชุมชน

- 3) งานเกษตรชุมชน โดยให้นักเรียนปลูกพืชผักสวนครัวที่บ้านของนักเรียนทุกคน ทุกครอบครัว โดยครูมีหน้าที่รับผิดชอบออกไปตรวจให้คำแนะนำตามบ้านของนักเรียน
- 4) การพัฒนาที่อยู่อาศัย การนำนักเรียนออกไปฝึกงานที่บ้านของประชาชนตัวอย่างในชุมชนสำหรับการเรียนวิชากลุ่มการงาน และพื้นฐานอาชีพ
- 5) การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น กิจกรรมทางวัฒนธรรม และประเพณีงานบุญของชุมชนในเทศกาลต่าง ๆ ตามที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ

4) การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

ในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพ เป็นที่พึงปรารถนาของชุมชนนั้น โรงเรียนจะต้องเลือกวิธีดำเนินการที่เหมาะสมทุกวิถีทางในการบริหารงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จนสามารถทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักในความรับผิดชอบตามบทบาทของตนต่อโรงเรียน นอกจากโรงเรียนจะได้รับผลประโยชน์โดยตรงแล้ว ยังเป็นการกระทำที่สนองนโยบายรัฐบาลด้วย ดังที่ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2529 ว่า "จะกระจายอำนาจ และมอบอำนาจการจัดการศึกษาให้สถานศึกษา ในการจัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความต้องการของท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษามากยิ่งขึ้น"

ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนจะต้องกระทำเพื่อให้ประชาชนในชุมชน เข้าใจ จุดมุ่งหมาย การดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน และมีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมจัดโรงเรียน โดยคิดว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เขามีบทบาทในการเสนอแนะการบริหารโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น คือ กล่าวหาปฏิบัติของโรงเรียนอย่างจริงจังจนโรงเรียนได้ข้อมูลไปพิจารณาทางนอกรอบไปใช้ปรับปรุงการจัดโรงเรียนได้ (นิมิตพรหม เทพสุเมธานนท์ และประกอบ คุปรัตน์,

2527)

การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน หมายถึง การเปิดโอกาสเชิญชวนหรือหาทางให้บุคคลในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนให้มากที่สุดเท่าที่สามารถจะกระทำได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2527) การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน อีรวุฒิ ประทุมพรรัตน์ และคนอื่น ๆ (2530) เห็นว่า ควรจัดให้มี

คณะกรรมการโรงเรียนขึ้น ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนครูอาจารย์ และผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนร่วมกัน ทำงานและประชุมปรึกษาหารือกันเป็นระยะ ๆ การส่งเสริมการทำท้าวบ้าน การทำกิจกรรม เสริมหลักสูตร การตกแต่งอาคารสถานที่ให้เหมาะสม และการพิจารณาแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ของนักเรียน ทั้งที่บ้าน และโรงเรียนที่คณะกรรมการเห็นสมควรพิจารณาาร่วมกัน

โรงเรียนมัธยมชนเป็นกระบวนการสองทางที่ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันแต่สภาพปัจจุบันพบว่า โรงเรียนมัธยมชนมีความสัมพันธ์ต่อกันน้อยมาก รัฐจึงมีนโยบายที่จะส่งเสริมให้ผู้ปกครอง บุคคลต่าง ๆ ในชุมชนได้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ พร้อม ๆ กัน นั้น ก็จะได้พัฒนาบุคคลในชุมชนไปพร้อม ๆ กันด้วย ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียน ควรดำเนินการให้มีโครงการนำชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียน โดยให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อให้บุคคลต่าง ๆ ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน
- 2) เพื่อให้นักเรียนและบุคคลในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจต่อโรงเรียน
- 3) เพื่อให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่าง หรือแบบอย่างที่ดีของบุคคลอันพึงประสงค์ในชุมชน
- 4) เพื่อให้นักเรียนได้เห็นว่าครูคนแรกของเขา คือ บิดามารดา
- 5) เพื่อให้โรงเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม (สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ 2527)

ปรีชา คัมภีรภรณ์ และติลก พัฒนนิชัยโชติ (2528) ได้เสนอแนะการนำชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ไว้ดังนี้

- 1) การจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบต่าง ๆ เช่น กลุ่มสนใจ
- 2) การจัดนิทรรศการ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ทราบผลงานทางวิชาการของเยาวชนในโรงเรียน
- 3) การจัดงานประจำปีของโรงเรียน
- 4) การจัดฝึกอบรมประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ลูกเสือชาวบ้านยุวเกษตรกร
- 5) การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม เช่น การจัดงานวันปีใหม่ วันสงกรานต์ หล่อเทียนพรรษา งานทำบุญ ประเพณีอื่น ๆ ที่ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

6) การจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมแก่นักเรียน โดยการเชิญชวนประชาชน เข้ามามีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมวันไหว้ครู การจัดงานวันพ่อ งานวันแม่

7) การจัดงานแจกประกาศนียบัตรแก่นักเรียน

8) การเชิญชวนประชาชนเข้ามาเป็นวิทยากรในโรงเรียน

5) การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น หมายถึง การดำเนินงาน และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ระหว่างโรงเรียน กับชุมชน และหน่วยงานอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2528)

ภารกิจในการดำเนินงานด้านนี้เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารโรงเรียนไม่ควรละเลย ทั้งนี้ เพราะโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชน ชุมชนจึงมีฐานะเป็นเจ้าของโรงเรียน นักเรียนเป็นบุตรหลานของสมาชิกในชุมชนความนิยมในการส่งบุตรหลานเข้าสู่โรงเรียนย่อมมีอิทธิพลต่อความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนด้วย นอกจากนี้ชุมชนแต่ละแห่งมีทรัพยากรต่าง ๆ อันจำเป็นต่อการพัฒนาโรงเรียนอยู่ด้วยหลายฝ่ายที่โรงเรียนสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในด้านการศึกษาการสอน ซึ่งเป็นภารกิจหลักของโรงเรียนประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี

หลักการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานอื่นนั้น ต้องคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้

1) จะต้องมีการให้ และการรับข่าวสารต่อชุมชน คือ บุคลากรในโรงเรียน จะต้องทราบความเป็นไปของชุมชน และขณะเดียวกันโรงเรียนก็ต้องแถลงให้ประชาชนทราบถึงปัญหาและวิธีดำเนินงานของโรงเรียน

2) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะได้ผลอยู่ที่การใช้วิธีการหลาย ๆ ทางในเวลาเดียวกัน

3) ต้องพยายามให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียนให้มากที่สุด

4) งานที่จัดทำนั้นควรเป็นงานที่ทำอย่างต่อเนื่อง

5) โรงเรียนควรให้ข้อมูลที่น่าสนใจ และง่ายต่อการเข้าใจ และสอดคล้องกับ

สภาพปัจจุบัน

ครูในฐานะที่เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของโรงเรียน ดังนั้น ครูทุกคนในโรงเรียนควรมีบทบาทในการเสริมสร้าง และสนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานอื่นให้มีความเห็นว่าเป็นไปอย่างราบรื่นไปด้วยความเรียบร้อย และได้ผลดี ครูในโรงเรียนควรปฏิบัติดังนี้

- 1) แต่งกาย และวางตนให้สภาพเรียบร้อย เป็นที่เคารพนับถือของนักเรียนและผู้ปกครอง
- 2) มีความภูมิใจในหน้าที่การงานและโรงเรียนที่สอนอยู่
- 3) มีความรู้ในประวัติและเรื่องราวเกี่ยวกับโรงเรียนเป็นอย่างดี สามารถตอบคำถามบุคคลที่สนใจได้
- 4) ยินดีต้อนรับผู้ปกครอง และประชาชนที่มาติดต่อด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดี
- 5) เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น และชุมชนจัดขึ้น
- 6) เขียนบทความโดยอาศัยชื่อ และนามสกุลจริง พร้อมทั้งโรงเรียนที่สังกัดลงในวารสารต่าง ๆ

หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่โรงเรียนมอบหมาย ประการสำคัญคือ ยังช่วยเป็นหูเป็นตาสอดส่อง และคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ครู และทรัพย์สินของโรงเรียนอีกด้วย

สำหรับบุคคลกลุ่มแรกที่โรงเรียนจะต้องสนใจ และสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดที่สุดคือ คณะกรรมการการศึกษา เนื่องจากคนกลุ่มนี้เป็นองค์กรชุมชนที่มีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการประถมศึกษามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะส่วนใหญ่ได้รับการคัดเลือกมาจากผู้นำชุมชนที่อยู่ใกล้ชิดกับโรงเรียน และชาวบ้านมากกว่าใคร ๆ จึงทราบดีว่า จะเป็นผู้ที่สามารถเป็นสื่อกลางในการประสานความร่วมมือ ทั้งจากชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนในชุมชนนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งในที่สุดก็จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนผู้เป็นบุตรหลานของตนเองได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531) การที่นักเรียนจะมีคุณภาพหรือการจัดการศึกษาของชาติ จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น เป็นผลมาจากการทำงานที่ประสานสัมพันธ์ และร่วมมือกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียน หน่วยงานการศึกษา และครู อาจารย์ในโรงเรียนทุกคน

สำหรับเครื่องมือที่สามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่นให้เกิดผลอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ นั้น ถวัลย์ มาตจรัส (2530) ต้องนำมาประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบที่เหมาะสม โดยให้เหตุผลจากการตั้งข้อสังเกตพบจากการตั้งข้อสังเกตว่าเปรียบเสมือน

หน้าตาและหัวใจขององค์กรเลยทีเดียว จึงเห็นได้ว่า บุคคลเหล่านี้มีประสบการณ์สำเร็จในการบริหารงานอย่างน่าชื่นชม ประกอบกิจการใดมักได้รับความร่วมมือจากผู้ร่วมงานในทุก ๆ เรื่องในทำนองเดียวกัน ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ต้องทำงานร่วมกับบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่ ครู อาจารย์ในโรงเรียน เป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจมีแนวความคิดพื้นฐานที่หลากหลายนำมาไปสู่การทำงานที่ไม่เป็นไปในแนวเดียวกัน จำเป็นอย่างยิ่ง ที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องนำหลักการประชาสัมพันธ์เข้ามาใช้เป็นสื่อประสานงานการบริหารงานอย่างใกล้ชิด ส่วนทางกลุ่มผู้ปกครอง นักเรียนหรือชุมชนนั้น ปัจจุบันพบว่าส่วนใหญ่จะมีการะมากขึ้น จนไม่มีเวลาให้กับงานของโรงเรียน การะจึงเปรียบประดุจกำแพงที่ขวางกั้นระหว่างบ้านกับโรงเรียนที่นับวันจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นจุดอันตรายที่โรงเรียนจะต้องเร่งทำลายโดยเร็วที่สุด เขาเห็นว่าอาวุธสำคัญที่จะทำลายกำแพงความห่างเหินให้ราบคาบลงได้นั้นก็คือ การประชาสัมพันธ์นั่นเอง ซึ่ง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) เห็นด้วย และกล่าวเสริมว่า ทั้งนี้ เพราะจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการประชาสัมพันธ์ก็คือ การสร้างสรรค์ความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานอื่น โดยอาศัยปัจจัยที่สำคัญหาประการ คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ นักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูภายในโรงเรียน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และความสัมพันธ์ของประชาชนในท้องถิ่น

2.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาศึกษาโดยเฉพะานั้น ยังไม่มีผู้ใดทำไว้ แต่มีงานวิจัยเกี่ยวกับงานบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้

เกลิงศักดิ์ พัฒน (2514) ทำการวิจัย เรื่องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการศึกษาประชาบาล พบสิ่งมีลักษณะสอดคล้องกันว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดจากความรู้สึกของประชาชนเองมีเพียงร้อยละ 30 การเข้าร่วม และการเสียสละของประชาชนส่วนใหญ่เกิดจากการชักจูงของครู

ดาวเรือง รัตน์ (2518) ได้ศึกษาวิจัยงานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนัการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบว่าโรงเรียนปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชนอยู่ในระดับน้อยมาก ส่วนการปฏิบัติงานในด้านวิชาการ บุคลากร กิจกรรมนักเรียน งานธุรการ และการเงิน และงานบริการ ได้ปฏิบัติเป็นการเพียงพอแล้ว ในส่วนที่คล้ายกัน เฉลิม แซ่ม้อย (2519) ได้ศึกษาวิจัยงานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด กรมสามัญศึกษาในภาคใต้ พบว่า โรงเรียนปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และงานบริหารกิจการนักเรียนอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านอื่น ๆ โรงเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคือ งานบริหารบุคคล งานธุรการและการเงิน และงานวิชาการ แนวทางเดียวกัน ดุสิต บุญฮาก (2518) ได้ศึกษาวิจัยงานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาล ในภาคกลาง พบว่า งานธุรการ และการเงินได้รับการปฏิบัติมากที่สุด ในขณะที่งานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีการปฏิบัติการณ์น้อยที่สุด

สนอง สุวรรณวงศ์ (2519) ได้ทำการวิจัยบทบาทและความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาประชาบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา พบว่า ชุมชนมีความต้องการอย่างยิ่งที่จะเข้าไปสัมพันธ์กับโรงเรียน โดยเข้าร่วมประชุมวางแผนนโยบายเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน แต่ผู้บริหารโรงเรียนยังไม่ค่อยเข้าใจขอบเขตของงานบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชน โรงเรียนยังไม่ค่อยได้จัดกิจกรรมที่จะให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วม โรงเรียนไม่ได้เข้าร่วมกับหน่วยงานอื่นในการบริการประชาชน โรงเรียนยังขาดอุปกรณ์ และวัสดุที่จะอำนวยความสะดวกแก่ชุมชน ทั้งยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีอีกด้วย ส่วนสาเหตุที่ประชาชนไม่ให้ความสนใจ และเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนน้อย เนื่องมาจากการศึกษา และเศรษฐกิจของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ ประจวบ ต่อตระกูล (2519) ได้ศึกษาบทบาทการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอ่างทอง ตามทัศนะของครู และประชาชน พบว่า ตามทัศนะของครู และประชาชนโดยทั่วไปมีความเห็นว่าครูใหญ่ได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ

ประสมศรี เตมียบุตร (2526) ได้ศึกษาการกิจการบริหารโรงเรียนในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 7 ปรากฏว่า ทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อการกิจการบริหารโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าการสร้างความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญน้อยที่สุด

และเมื่อแยกศึกษาตามตัวแปรต่าง ๆ ก็พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีคุณวุฒิ อายุ และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนต่างก็มีความเห็นว่าการสร้างความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นมีความสำคัญน้อยที่สุด สามารถ จัยทอง ศึกษาวิจัยการใช้ทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน เพื่องานบริหารโรงเรียนของจังหวัดชลบุรี พบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพียงร้อยละ 47 ของระดับการปฏิบัติงานทั้งหมด

ในปี พ.ศ. 2523 สมยศ มีเทศน์ (2523:บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยการบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลในเขตการศึกษา 6 พบว่างานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนมีการปฏิบัติกันน้อยที่สุด ในปีเดียวกันนี้ สนั่น ลิ้มเปศวาทกุล (2523) ศึกษาสมรรถภาพในการบริหารงานของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนราธิวาส พบว่า งานด้านสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนที่ครูใหญ่ให้ความสำคัญอันดับหนึ่ง คือ โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนตามความจำเป็นในโอกาสอันสมควร เช่น การประชุมงานสังคม และเทศกาลต่าง ๆ และอันดับสุดท้าย คือ โรงเรียนเชิญผู้มีความชำนาญในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน ผลการปฏิบัติงานที่เป็นอันดับหนึ่ง คือ ผู้มาติดต่อได้รับความสะดวกสบายและพอใจ เป็นผลจากการปฏิบัติงานของครูใหญ่เรื่องมีเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนต้อนรับผู้มาติดต่อ และการบริการ อันดับสุดท้ายคือ เรื่องการเพิ่มพูนความรู้แก่นักเรียน ซึ่งเป็นผลการปฏิบัติงานของครูใหญ่เรื่องโรงเรียนเชิญผู้มีความชำนาญในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน

ชลอ จันทรกุล (2524) ได้ศึกษาวิจัยบทบาทการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดตรัง พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและกลุ่มครูประจำการมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทการนิเทศการศึกษาในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และ ประเสริฐ ช่างษ์ (2524) ได้วิจัยเรื่องปัญหาในการบริหารงานของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า ครูใหญ่มีปัญหากับการบริหารธุรการ การเงิน และบริการอยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านการบริหารกิจการนักเรียน ด้านการบริหารบุคลากร และด้านวิชาการ อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบอีกว่า ครูใหญ่ที่มีความแตกต่างกันในประสบการณ์ วุฒิ และพื้นฐานการศึกษาอบรม การวิจัยยังพบอีกว่า ครูใหญ่ที่มีความแตกต่างกันในประสบการณ์ วุฒิ และพื้นฐานการศึกษาอบรมในวิชาการบริหารการศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการบริหารโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

สมมาตร แก้วลาย (2528) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า

1) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดตรัง ปฏิบัติงานเฉลี่ยทั้ง 6 ด้าน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการ และการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในระดับมาก

2) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติงานด้านงานธุรการและการเงินในระดับมาก และมากกว่าทุกด้าน รองลงมาตามลำดับได้แก่ ด้านงานบุคลากร งานอาคารสถานที่ และงานกิจการนักเรียน ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ส่วนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และงานวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติในระดับปานกลาง โดยปฏิบัติงานด้านวิชาการน้อยกว่าทุกด้าน

รังษี มหาพันธ์ (2517) ได้ทำการศึกษางานบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลในภาคใต้ พบว่า

งานบริหารการศึกษาของโรงเรียนนั้นส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของงานด้านต่าง ๆ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ งานด้านบุคลากร งานธุรการ การเงินและบริการ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน และงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ปรีดา เขียวตระกูล (2518) ได้ทำการศึกษางานบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลในภาคกลาง การวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ผลของการวิจัยได้ข้อสรุปเกือบเป็นเอกฉันท์จากทุกกลุ่ม ประชากรว่า "โรงเรียนปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยที่สุด"

สมิคร หนูไพบรณ์ (2518) ได้ทำการศึกษางานบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคใต้ ปี 2518 การวิจัยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า "กลุ่มผู้บริหารมีความเห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติงานด้านนี้มาก ส่วนกลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มประชาชน มีความเห็นว่าโรงเรียนปฏิบัติงานด้านนี้อยู่ในระดับน้อย"

ดุสิต บุญยากร (2518) ได้ทำการศึกษางานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น พบว่า

ผู้บริหาร นักวิชาการ และประชาชน เห็นว่างานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนยังมีการปฏิบัติน้อยมาก ทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุมผู้ปกครอง การให้บริการด้าน ความรู้ และอาคารสถานที่ การประชาสัมพันธ์ การประชุมกรรมการ ศึกษาอยู่ในระดับน้อยมาก เมื่อเป็นเช่นนี้ชุมชนกับโรงเรียนจึงมีการร่วมมือ และประสานงานกันน้อย ทำให้ชุมชนไม่เห็นคุณค่าของการศึกษาว่าก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา ชุมชนให้เจริญก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ก็เพราะโรงเรียนปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยไปนั่นเอง

จันทราณี สงวนนาม (2518) ได้ทำการศึกษางานบริหารการศึกษาของโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคกลาง พบว่า

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคกลาง ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานบริหารการศึกษาในทุก ๆ ด้านค่อนข้างมาก ยกเว้นงานในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ที่ทั้งผู้บริหาร และนักวิชาการ ต่างก็มีความเห็นสอดคล้องกันว่า โรงเรียนยังปฏิบัติงานในด้านนี้ ค่อนข้างน้อย ส่วนความเห็นของประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติงานบริหารการศึกษา ทุก ๆ ด้าน ค่อนข้างครบถ้วนและสมบูรณ์ ยกเว้นใน บางข้อเท่านั้น เช่น การเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาสอนนักเรียน การที่ โรงเรียนนำวิทยากรในท้องถิ่นมาสอนนักเรียน และการที่ โรงเรียนจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ประชาชนมีความเห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติค่อนข้างน้อย

สุบรรณ จันทรคณา (2519) ได้ทำการศึกษางานบริหารการศึกษาของโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคเหนือ ในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน พบว่า

โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคเหนือส่วนใหญ่ปฏิบัติงานบริหารการศึกษาในทุก ๆ ด้านค่อนข้างมาก ยกเว้นงาน ในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนที่ โรงเรียนยังปฏิบัติงานในด้านนี้ค่อนข้างน้อย ส่วนที่ปฏิบัติมากที่สุด และรองลงไปตามลำดับได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านธุรการ ด้านวิชาการ และด้านกิจการนักเรียน

พิษณุ สุจริตธรรม (2519) ได้ทำการศึกษางานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในภาคเหนือ พบว่า

งานความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนประถมศึกษาปฏิบัติงานด้านนี้ยังไม่ดีพอ ทั้งนี้ เนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน เช่น ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ไม่เคยจัด

กิจกรรมและบริการอันเป็นการส่งเสริมการอ่านการเขียนให้ประชาชนเลย ไม่มีสมาคมศิษย์เก่า ไม่มี สมาคมครู-ผู้ปกครอง ไม่ยอมรับข้อเสนอแนะความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในการวางนโยบายของประชาชนอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ จะเป็นอุปสรรค ของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่า การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนด้านต่าง ๆ มีการปฏิบัติมากน้อยตามลำดับ คือ งานธุรการและการเงิน งานบุคลากร งานวิชาการ งานอาคารสถานที่ งานกิจการนักเรียน ส่วนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีการปฏิบัติกันอยู่ในระดับน้อย และในการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ยังขาดงบประมาณ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูยังขาดความเข้าใจในขอบเขตของการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การจัดกิจกรรมของโรงเรียนที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมยังมีอยู่ในลักษณะค่อนข้างน้อย